

**Θέμα: «Πρόωθηση της ανεκτικότητας και του σεβασμού για την πολιτιστική,
εθνική και θρησκευτική διαφορετικότητα»**

Δίκτυο για την Προοδευτική Διακυβέρνηση στον 21^ο αιώνα – Αθήνα, 19.3.2001

I

Γενικές σκέψεις

1. Η διαφορετικότητα φαίνεται να απειλείται, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης με την ομογενοποίηση των επικοινωνιακών πρακτικών και προτύπων που συνοδεύουν την τελευταία (ενιαία γλώσσα, ενιαίοι κώδικες, άρα και υιοθέτηση κοινών προτύπων σε βάρος των ιδιαιτεροτήτων κάθε πολιτισμού). Η σχέση “διαφορετικότητα v/s παγκοσμιοποίηση” πρέπει να αλλάξει, κυρίως με το επιχείρημα ότι, η επικοινωνία είναι κατ’ εξοχήν δημιουργική λειτουργία, όταν συνδέει τους διαφορετικούς, εκείνους που έχουν αναπτύξει ιδιαίτερες ταυτότητες και τρόπο ζωής. Άρα, η διατήρηση του διαφορετικού αποτελεί τελικά όρο για μία κοινωνία που απελευθερώνεται από τα δεσμά του εθνικού, οικονομικού, τεχνολογικού και πολιτισμικού απομονωτισμού και προάγει την επικοινωνία σε όλα της τα επίπεδα. Η επικοινωνία στο πλαίσιο μιας ισοπεδωτικής ομοιομορφίας θα οδηγούσε σε μια μηχανιστική κοινωνία, στην οποία η αυτονομία του ατόμου δεν θα είχε πια θέση.

2. Η παρατήρηση αυτή οδηγεί στο εξής συμπέρασμα: ενώ στο παρελθόν η διαφορετικότητα ήταν αποτέλεσμα του απομονωτισμού, επομένως στοιχείο δεδομένο της κοινωνικής συγκρότησης, σήμερα αποτελεί προνομιακό αντικείμενο πολιτικής, θα υπάρξει μόνον αν το θελήσουμε. Δεν είναι δηλαδή δεδομένη. Θα υπάρξει μάλιστα μόνον αν το θελήσει μια προοδευτική πολιτική που πιστεύει στην ατομική και τη συλλογική αυτονομία. Η νεοφιλελεύθερη πολιτική ευνοείται περισσότερο από την καταθλιπτική ομοιομορφία του homo economicus, που δεν διαμεσολαβείται από συγκεκριμένα πολιτισμικά πρότυπα.

3. Αντιπροσωπεύει πλεονέκτημα για τη διατήρηση της “διαφοροποίησης” το γεγονός ότι, ενώ η παγκοσμιοποίηση συνιστά μια αυτοτροφοδοτούμενη και ασυντόνιστη ενπολλοίς διαδικασία που προωθείται από τις δυνάμεις της αγοράς, η “περιφερειακή

ολοκλήρωση” συνιστά ένα ελεγχόμενο, προγραμματισμένο πολιτικό φαινόμενο που προωθείται κυρίως από πολιτικούς φορείς.

4. Πρέπει, εξάλλου, να συνεκτιμήσουμε δύο θετικά και ένα αρνητικό στοιχείο στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και να κινηθούμε ανάλογα. Τα θετικά στοιχεία είναι : α) η τάση ενίσχυσης των αποκεντρωμένων πρωτοβουλιών σε τοπικό επίπεδο που έχει ευνοηθεί σημαντικά από τις νέες τεχνολογίες και ενθαρρύνει τελικά τη διαφορετικότητα και β) η εύκολη ενσωμάτωση στοιχείων διαφορετικής κουλτούρας (μουσική, κ.λπ.) και πάλι χάρις στη δυνατότητα πρόσβασης σε ένα μεγάλο όγκο πληροφοριών που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία. Απέναντι σε αυτά υπάρχει ως αρνητικό στοιχείο η εύκολη μετατροπή της διαφορετικής κουλτούρας σε απλή “μόδα”. Οι ethnic μόδες πάντως εξοικειώνουν με το “διαφορετικό”, έστω και αν δεν είναι σε θέση να καθιερώσουν μια πολυπολιτισμική κουλτούρα.

5. Ένας άλλος κίνδυνος που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η δημιουργία συνθηκών απομόνωσης λόγω της συλλογικής διεκδίκησης του δικαιώματος στη διαφορά. Η συλλογική και όχι απλώς η ατομική διεκδίκηση είναι φυσική, αφού μόνον έτσι μπορεί να περιμένει κανείς αποτελέσματα, στο βαθμό που αντιμετωπίζει μια κυρίαρχη κουλτούρα. Ωστόσο, η πρακτική αυτή δεν πρέπει να οδηγεί σε ιδιότυπα “γκέτο” που ουσιαστικά αναπαράγουν τον απομονωτισμό.

II

Ενθάρρυνση του σεβασμού της διαφορετικότητας

1. Περιφερειακή ολοκλήρωση και διαφοροποίηση

Πρέπει να εξετάσουμε κάτω από ποιές συνθήκες θα μπορούσαν ορισμένα σχήματα περιφερειακής ολοκλήρωσης (π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση) να λειτουργήσουν ως συντελεστές προώθησης της διαφορετικότητας μέσα στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Η ιδιότητα του πολίτη τείνει, εξάλλου, να ξεπεράσει τα όρια του κράτους-έθνους, τείνει να καταλάβει τους μετανάστες και να αποκτήσει νέες διαστάσεις.

2. Πολιτισμική διαφορετικότητα και κοσμοπολιτισμός

i. Ο σεβασμός της διαφορετικής κουλτούρας αναγνωρίζεται ήδη ως αρχή σε διεθνή κείμενα (βλ. π.χ. Συνθήκη του Άμστερνταμ). Η αρχή αυτή πρέπει να εξειδικευθεί με την εσωτερική νομοθεσία κάθε κράτους και με την ανάληψη δράσεων, στην κοινωνία και την οικονομία, για την άμβλυνση της ανισότητας και τη δημιουργία ίσων ευκαιριών.

ii. Πρέπει να διαμορφώσουμε κριτήρια και δράσεις, ώστε η διαφορετικότητα να μην οδηγεί σε απομονωτισμό. Η διαφορετικότητα πρέπει να υπηρετεί την επικοινωνία στο πλαίσιο ενός κοινού χώρου συμβίωσης. Είναι σαφές π.χ. ότι ρατσιστικά, φασιστικά ή παρόμοια πολιτισμικά φαινόμενα πρέπει να αποκλείονται ρητά.

iii. Γνώμονας για την εγγύηση της διαφορετικότητας πρέπει να είναι η εγγύηση της ισότητας με ένα σαφώς προσδιορισμένο περιεχόμενο. Καλούμαστε λοιπόν να εγγυηθούμε την ισότητα ευκαιριών. Ειδικότερα, θα πρέπει να εγγυηθούμε την ισότητα στην πρόσβαση σε όλες τις σημαντικές λειτουργίες της κοινωνίας μας για κάθε άνθρωπο που συμβαίνει να ζει σε αυτήν. Εδώ όμως υπάρχει μία προφανής δυσκολία σχετικά με το βαθμό εγγύησης των πολιτικών δικαιωμάτων. Ερωτάται έτσι: θα εγγυηθούμε την ισότητα με γενικό περιεχόμενο, χωρίς να επιφυλάξουμε ορισμένες περιοχές για τους πολίτες των κρατών μας; Σκόπιμο θα ήταν ενπροκειμένω να εξετάσουμε την προοπτική να διευρύνουμε τα πολιτικά δικαιώματα, ιδίως στο επίπεδο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αλλά και, υπό συγκεκριμένους όρους, στο επίπεδο του κράτους ή, όπου υπάρχουν, των υπερεθνικών ενώσεων.

iv. Η ενθάρρυνση της διαφορετικότητας αφορά πολλούς τομείς, όπως η απασχόληση, η παιδεία, η κατοικία, η υγεία και ο πολιτισμός. Προκειμένου να αποφευχθεί η διαφοροποίηση σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, πρέπει να αναζητήσουμε στρατηγικές και προγράμματα, που αμβλύνουν τις διαφορές και προάγουν την επικοινωνία σε ένα κοινό χώρο.

- Η διαφορετικότητα στην απασχόληση πρέπει να αντιμετωπίζεται ως εργαλείο για τη βελτίωση της απασχόλησης και την καταπολέμηση της ανεργίας. Αναγκαία γι' αυτό είναι η υποστήριξη των κοινωνικών εταίρων και της πολιτείας. Πρέπει επίσης, να εστιάσουμε την προσοχή μας στη θέση της γυναίκας στην κοινωνία και την αγορά εργασίας και να εξαλείψουμε κάθε διακριτική μεταχείριση με βάση το φύλο, τη φυλή και την εθνικότητα με γνώμονα πάντως, τις ειδικές ανάγκες κάθε ατόμου.

- Στον τομέα της παιδείας πρέπει να προωθήσουμε εκπαιδευτικά προγράμματα που ευαισθητοποιούν για την πολιτισμική διαφορετικότητα και που διενεργούνται, αν είναι δυνατόν, σε πολυπολιτισμικό κοινό παιδιών. Η ανάπτυξη πολιτικών για την ενίσχυση της διαφορετικότητας πρέπει να ευνοήσει την εκμάθηση περισσότερων γλωσσών, τις ανταλλαγές μαθητών σε μικρότερη σχολική ηλικία και τη γνώση της ιστορίας των άλλων χωρών.

v. Η ενθάρρυνση του κοσμοπολιτισμού πρέπει να συνδέει τη διαφορετικότητα με την προσωπική αυτονομία. Επομένως, χρειάζεται να συνδέσουμε τις δράσεις μας με ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται ιδίως στον χώρο των δικαιωμάτων και να αποτρέψουμε τη σύνδεσή τους με σωματεία, οργανώσεις κ.λ.π. που προωθούν λογικές πολιτισμικής “υπεροχής” και οδηγούν σε περιχαράκωση.

vi. Με τη συνεργασία των ΜΚΟ μπορούμε να εξακριβώσουμε καλύτερα τι ακριβώς συμβαίνει στην καθημερινή ζωή, να εκτιμήσουμε τις επιπτώσεις από τη δράση της διοίκησης στις διάφορες κοινωνικές ομάδες. Εξίσου σημαντική είναι και η διαβούλευση με τις ομάδες αυτές, προκειμένου να διαπιστωθεί πώς αντιλαμβάνονται κάθε φορά το ζήτημα που τους ενδιαφέρει.

vii. Οι ανεξάρτητες Εθνικές Επιτροπές για τα Δικαιώματα μπορούν να αναλάβουν στο πλαίσιο αυτό πρωτοβουλίες με την παρακολούθηση της ορθής εφαρμογής των σχετικών νομοθετικών πρωτοβουλιών και δράσεων. Οι Επιτροπές θα μπορούσαν να λειτουργούν υποστηρικτικά σε διάφορες κοινωνικές ομάδες όταν ιδίως διαμαρτύρονται για διακρίσεις.

viii. Πρέπει να αναζητήσουμε τους κατάλληλους μηχανισμούς που θα αντιμετωπίζουν τη διαφορετικότητα με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην αισθάνονται περιθωριοποιημένες οι διάφορες κοινωνικές ομάδες. Μόνο όταν οι άνθρωποι έχουν κοινά βιώματα αισθάνονται ότι ανήκουν στην ίδια πολιτισμική ομάδα. Είναι, τέλος, κρίσιμο να διερευνήσουμε πώς μπορεί να οργανωθεί μία πολιτική “affirmative action” για να ενθαρρύνει την πολυπολιτισμική συμμετοχή σε σημαντικές κοινωνικές λειτουργίες.

ix. Πρέπει να καταστήσουμε αντιληπτό στον πληθυσμό των κρατών μας ότι η διαφορετικότητα είναι ένα θετικό στοιχείο που οδηγεί, με την κατάλληλη προσέγγιση, στην ανάπτυξη και την ευημερία για όλους. Ότι δεν αποτελεί αιτία «δεινών», όπως στο ζήτημα της εγκληματικότητας και της ανασφάλειας και δεν συνεπάγεται αβεβαιότητα για

τους τομείς της δραστηριότητας του καθένα. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται καταρχήν από τα στατιστικά στοιχεία, αλλά πρέπει και να το αναδείξουμε με πρόσφορη ενημέρωση, επειδή όταν δεν γνωρίζουμε την κουλτούρα των άλλων ευκολότερα μπορεί να οδηγηθούμε σε σοβαρές παρεξηγήσεις και εντάσεις.

χ. Οι κατευθύνσεις που θα ακολουθήσουμε πρέπει παράλληλα να υπογραμμίζουν ότι τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται επαυξάνουν την ελευθερία του ατόμου, έρχονται επιπλέον και δεν συμπίεζουν τα δικαιώματα των άλλων (πολιτών, ή ομάδων, ή αυτοχθόνων). Επιπλέον, οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις που θα επιλεγούν πρέπει να έχουν ως γνώμονα και τις ενδεχόμενες εντάσεις μεταξύ των μεταναστευτικών ρευμάτων.

3. Εθνική και Θρησκευτική διαφορετικότητα

i. Προκειμένου να ενισχύσουμε το σεβασμό για την εθνική και τη θρησκευτική διαφορετικότητα πρέπει, καταρχήν να ελέγξουμε τη νομοθεσία και να την εκκαθαρίσουμε από όποια κατάλοιπα εθνικού και θρησκευτικού διαχωρισμού. Σε συνεργασία ιδίως με ΜΚΟ μπορούν να αναληφθούν πρωτοβουλίες για το διάλογο και την ανάπτυξη κοινών δράσεων σε κοινωνικά ευαίσθητους τομείς από εκπροσώπους όλων των γνωστών θρησκειών και δογμάτων.

ii. Επειδή η θρησκευτική διαφορετικότητα συνδέεται συχνά με την πρακτική κλειστών ομάδων, που λειτουργούν χωρίς να σέβονται την αυτονομία των μελών τους, πρέπει να αποθαρρύνουμε τις ακραίες εκδηλώσεις “φονταμενταλιστικής” αντίληψης με κατάλληλη αναμόρφωση της διδασκαλίας των θρησκευτικών στο σχολείο, συνδέοντας τη θρησκευτική ελευθερία με τα άλλα θεμελιώδη δικαιώματα και τη δημοκρατία.

iii. Είναι χρήσιμο, τέλος, να εξετάσουμε πώς θα μπορούσαν να αναδειχθούν τα κοινά στοιχεία των διαφόρων θρησκευμάτων, ώστε να συνειδητοποιηθεί ότι, ανεξάρτητα από διαφορές, υπάρχει μία κοινή βαθύτερη τάση, που τελικά επιβάλλει την ανεκτικότητα.

4. Πολιτικές μετανάστευσης

i. Μία από τις πιο εμφανείς πτυχές της παγκοσμιοποίησης είναι η διόγκωση του μεταναστευτικού ρεύματος σε διεθνή κλίμακα. Η μετανάστευση, με την ένταση μάλιστα που προσλαμβάνει σε πολλές χώρες, έχει σημαντικό αντίκτυπο στην οικονομία και την

κοινωνία τόσο των χωρών καταγωγής όσο και των χωρών υποδοχής. Η μετανάστευση επηρεάζει την ανάπτυξη των χωρών, ενώ συνδέεται με φαινόμενα όπως η ροή εμβασμάτων, η διάδοση τεχνογνωσίας και οι άμεσες επενδύσεις. Μπορεί όμως συγχρόνως να αποβεί διασπαστική για τις κοινωνίες υποδοχής.

ii. Το βασικό ζητούμενο είναι η κατάστροψη πολιτικών που μεγιστοποιούν τα οφέλη, ελαχιστοποιούν το κόστος και απαντούν στα επιτακτικά ερωτήματα ενσωμάτωσης των μεταναστών στις χώρες και στις κοινωνίες υποδοχής. Τίθεται έτσι επιτακτικά μια σειρά ζητημάτων μεταναστευτικής πολιτικής:

- Πώς μπορεί η διαχείριση της ροής της μετανάστευσης να βοηθήσει την οικονομική και την κοινωνική ανάπτυξη των χωρών;
- Σε ποιά έκταση θα μπορούσε η μετανάστευση να αποτελέσει πτυχή περιφερειακής ανάπτυξης;
- Μπορεί η τυποποίηση του νομικού καθεστώτος των μεταναστών εργατών να έχει θετικό αντίκτυπο στην οικονομική τους συμμετοχή και να μειώσει την επίδραση σ' αυτούς παράνομων κυκλωμάτων;
- Υπάρχει χώρος για διμερείς ή πολυμερείς πρωτοβουλίες που μπορούν να επηρεάσουν το ρεύμα των μεταναστών και να διασφαλίσουν θετικά αποτελέσματα;
- Ποιές πολιτικές διευκολύνουν τους αναπτυξιακούς στόχους και περιορίζουν τις όποιες μεταβατικές αρνητικές συνέπειες στην αγορά εργασίας;

iii. Ο σχεδιασμός οποιασδήποτε πολιτικής θα πρέπει να περιλαμβάνει συνοδευτικά μέτρα προσαρμογής, ώστε οι νεοεισερχόμενοι μετανάστες να διευκολύνονται στην εξοικείωση με τις συνήθειες και τα ήθη των χωρών υποδοχής, αλλά και οι πολίτες των χωρών αυτών να εκπαιδεύονται για την αποδοχή των μεταναστών. Είναι φανερό, λοιπόν, η ανάγκη παροχής της κατάλληλης εκπαίδευσης στους μετανάστες, προκειμένου να υιοθετήσουν τις νέες αξίες της χώρας υποδοχής. Εξάλλου, η εκπαίδευση είναι η μόνη δίοδος, η οποία θα τους επιτρέψει την κοινωνική ενσωμάτωση ή την εργασιακή πρόοδο. Οι μετανάστες μπορούν με την εργασία τους να βελτιώσουν τη θέση τους στην κοινωνία, καλύπτοντας συν τοις άλλοις και τις ανάγκες των εργοδοτών.

iv. Το μεγάλο πρόβλημα για την Ευρώπη είναι ο προσδιορισμός των προϋποθέσεων, με τις οποίες θα δέχεται απασχολούμενους, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ισομερής κατανομή του βάρους της μετανάστευσης στον χώρο της

Ένωσης. Πρέπει, εξάλλου, να τονίσουμε τη στενή σχέση της μετανάστευσης με τις δημογραφικές εξελίξεις και την ανάγκη διαμόρφωσης μιας πολιτικής προσέλκυσης ειδικευμένων μεταναστών. Επίσης πρέπει να διατυπώσουμε προτάσεις για την αντιμετώπιση ενδεχόμενου ανταγωνισμού μεταξύ των χωρών μας για τους εξειδικευμένους αυτούς μετανάστες.

v. Εκτός από την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση των μεταναστών, πρέπει να επικεντρώσουμε την προσοχή μας και στα αίτια, τα οποία προκαλούν και εντείνουν τις μεταναστευτικές ροές. Χρήσιμο θα ήταν γι' αυτό να προηγηθεί μία ανάλυση των αιτιών που δημιουργούν τα προβλήματα, όπως οι επιπτώσεις των διεθνών εμπορικών συμφωνιών στο πλαίσιο του ΠΟΕ για τις χώρες καταγωγής, πριν καταλήξουμε σε οποιαδήποτε πρόταση. Παράλληλα, πρέπει να αναζητήσουμε διεξόδους για την αντιμετώπιση του προβλήματος, όχι μόνο με ρυθμίσεις που αναφέρονται στην υποδοχή μεταναστών, αλλά και με πολιτικές οι οποίες θα ενθαρρύνουν την απασχόλησή τους στη χώρα καταγωγής με στόχο την παραμονή τους εκεί.

vi. Είναι πλέον δυνατό να αποφευχθεί η μετακίνηση των απασχολούμενων σε ορισμένες τουλάχιστον περιοχές απασχόλησης. Ο απασχολούμενος θα παραμένει στον τόπο του και θα προσφέρει την εργασία του σε μια διεθνοποιημένη επιχείρηση, η οποία με τη σειρά της θα αξιοποιεί το προϊόν της εργασίας του επί τόπου. Αυτές οι πρακτικές, οι οποίες φαίνεται να μην έχουν αποδώσει στην Ευρώπη όσο θα ήταν δυνατό, μπορεί μελλοντικά να λειτουργήσουν χωρίς μετακίνηση του απασχολούμενου, αλλά με παροχή των υπηρεσιών του από το χώρο στον οποίο είναι εγκατεστημένος.

vii. Το θέμα της διασύνδεσης της μετανάστευσης με την ανάπτυξη και το δημογραφικό πρόβλημα πρέπει να το δούμε ως κλειστό σύστημα, όπου η ευημερία της πλευράς που δέχεται εργατικό δυναμικό πρέπει να αντισταθμίζεται και να συμπληρώνεται με την ευημερία της πλευράς που παρέχει. Οι ροές εργατικού δυναμικού, κεφαλαίου και τεχνογνωσίας πρέπει να είναι εκτενείς και να είναι αμφίδρομες. Αν η αφομοίωση είναι τόσο αποτελεσματική, ώστε να διακόπτεται η επαφή των μεταναστών με τις χώρες καταγωγής τους, τότε αποκόπτουμε και μία πολύ σημαντική δίαυλο μεταφοράς κεφαλαίων και τεχνογνωσίας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, καθιστώντας την επίλυση του προβλήματος περισσότερο δυσχερή.

viii. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης η πολιτική μετανάστευσης πρέπει να αποτελεί συνάρθρωση κοινοτικής και εθνικής πολιτικής. Πρέπει δηλαδή να συνεκτιμά τις δυσκολίες που παρουσιάζει το πρόβλημα τόσο στο επίπεδο της Ένωσης όσο και στο επίπεδο της πολιτείας, ώστε η πολιτική μετανάστευσης να μην παρουσιάζεται κατακερματισμένη σε επιμέρους εθνικές πολιτικές και τε. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία πρέπει να προσφέρει ενπροκειμένω το πλαίσιο, χωρίς όμως να επιβάλει αυστηρά καθορισμένους κανόνες σε κάθε χώρα. Κάθε χώρα πρέπει να διαθέτει έτσι, δυνατότητα ευελιξίας στις κινήσεις της, αποφεύγοντας τις στρεβλώσεις.

ix. Όσο υπάρχει ακόμη καιρός, πρέπει να αναζητήσουμε τουλάχιστον γενικές επιλογές για μία κοινή μεταναστευτική πολιτική. Αύριο θα είναι αργά, αφού οι μονομερείς λύσεις θα είναι απρόσφορες. Όταν η δημογραφική έκρηξη στις μη ευρωπαϊκές χώρες αρχίσει να γιγαντώνεται και να χτυπάει πιο έντονα την πόρτα της Ευρώπης, είναι βέβαιο ότι θα στενέψουν ασφυκτικά τα περιθώρια επιλογών. Η ευρωκεντρική προσέγγιση του προβλήματος είναι γι' αυτό ανώφελη. Πρέπει να προεκτείνουμε την εξέτασή του και εκτός των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

x. Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης θέτει με τη σειρά της το ζήτημα της ροής ανθρώπινου δυναμικού από τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Μια λογική αντιμετώπιση θα ήταν να δεχτούμε τη δυνατότητα μετανάστευσης από τη στιγμή της εφαρμογής του κοινοτικού κεκτημένου για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων. Μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα οι υποψήφιας χώρες κινδυνεύουν, βέβαια, να αποκτήσουν δημογραφικό πρόβλημα με την αναμενόμενη μείωση του εργατικού δυναμικού.

xi. Ένα εξίσου σημαντικό πρόβλημα, το οποίο αξίζει να μας απασχολήσει είναι το πώς «διολισθαίνουν» ορισμένοι που ζητούν άσυλο στην κατηγορία του μετανάστη, γιατί με την πρακτική αυτή νοθεύεται ο θεσμός του ασύλου. Θα πρέπει έτσι να καταβάλουμε προσπάθειες για να μπορέσουμε να διακρίνουμε με σαφήνεια αυτές τις δύο κατηγορίες.

xii. Ορισμένες νομικές ρυθμίσεις συντελούν στη βελτίωση των όρων για την υποδοχή και τη διαβίωση των μεταναστών στο νέο κοινωνικό περιβάλλον. Η διευκόλυνση απόκτησης ιθαγένειας, ιδίως για όσους ζουν με την οικογένειά τους στη χώρα υποδοχής ή είναι μετανάστες δεύτερης γενιάς, θα μπορούσε να είναι μια βασική

επιλογή, όπως άλλωστε το δικαίωμα επανένωσης των οικογενειών και η ενίσχυση και προστασία της γυναίκας μετανάστριας.

xiii. Ευπρόσδεκτο θα ήταν να υιοθετηθούν χάρτες για τα δικαιώματα των μεταναστών. Είναι ανάγκη, επιπλέον, να εξασφαλιστεί ένα *minimum* κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων για τους νόμιμους μετανάστες, όπως η συμμετοχή τους με ποσόστωση στα εργατικά σωματεία και η αναγνώριση πολιτικών δικαιωμάτων στην τοπική αυτοδιοίκηση.

xiv. Πρέπει να διευκολυνθεί επίσης η χορήγηση βίζας ακόμη και σε εποχικούς μετανάστες. Το μέλλον συνδέεται με την τακτική και ρυθμισμένη μετακίνηση των μεταναστών, γεγονός που πρέπει να συνεκτιμήσουν οι διοικήσεις των κρατών.

xv. Από τις πολιτικές που συνδέονται με τους μετανάστες ειδικότερη σημασία έχει το ασφαλιστικό καθεστώς τους. Τα ασφαλιστικά δικαιώματα που αποκτούν δεν μπορεί συνήθως να μεταφερθούν σε περίπτωση επιστροφής. Πρέπει, γι' αυτό, να μελετήσουμε τη δυνατότητα μεταφοράς τους, προκειμένου να αποφευχθούν αδικαιολόγητες διακρίσεις και επιπλοκές.

xvi. Εξάλλου, θα πρέπει να αναθεωρηθεί η εργατική νομοθεσία, η οποία χρησιμοποιείται μερικές φορές ως μηχανισμός αποκλεισμού, ενώ η έλλειψη εργασιακών προδιαγραφών είναι συχνά η αιτία που οι εργοδότες χρησιμοποιούν μετανάστες.

xvii. Τέλος, η κατοικία είναι ένα σημαντικό θέμα για τους μετανάστες το οποίο δημιουργεί διακρίσεις. Η δημιουργία γκέτο είναι για όλους μας η πλέον χαρακτηριστική εικόνα του μεταναστευτικού προβλήματος στις ανεπτυγμένες κοινωνίες. Η εξασφάλιση στοιχειώδους και αξιοπρεπούς διαβίωσης και στέγης συνιστά προτεραιότητα και ζητούμενο που ανάγεται σε ανθρωπιστικό καθήκον των χωρών υποδοχής.

Αθήνα, 1 Ιουνίου 2001

“How to promote tolerance and respect for cultural, ethnic and religious diversity”

General thoughts

1. Globalization could appear to pose a threat to diversity, through its homogenization of communication models and practices. The imposition of a single language, of single codes of practice can lead to the adoption of models to the detriment of the special characteristics of each culture. However, the relationship between diversity and globalization has to be seen in a different light, if one considers that *communication can only be creative when it interconnects what is different, when it serves as a bridge between those who have developed distinctive identities and ways of life, who therefore can “offer” something novel to each other.* Therefore, preserving the differences is a precondition for the evolution of the kind of society that is breaking free from the bonds of ethnic, economic, technological or political isolationism and can promote communication in all levels. Communication within the framework of a dull uniformity would only lead to a mechanistic “robot” society, in which personal autonomy would no longer have a place.

2. This observation has the following consequence: In the past diversity was an automatic outcome of isolation, and therefore was an exogenous element of social formations. In contrast, today diversity is not assured, but a dedicated policy target, *something that can exist only if we desire it.* Indeed it will exist only if it is the object of a *progressive* politics that has at its centre personal and collective autonomy. Neoliberal or conservative politics, on the other hand, are better suited to the depressing uniformity of *homo economicus*, without any intermediation by specific cultural models.

3. Globalization poses a challenge to diversity partly because it constitutes a spontaneous, uncoordinated process powered by market dynamics. Regional integration, on the other hand, is a political phenomenon consciously planned and controlled mainly

by political processes. Regional integration, thus, could be thought to be a positive factor for the preservation of diversity.

4. We should also appreciate two positive and one negative elements of globalization and proceed accordingly: The **positive** elements are: a) the tendency to reinforce decentralized initiatives on a local level. This tendency is further favoured by new technologies, and ultimately encourages diversity. b) The easy incorporation of elements of different cultures (e.g. music etc) made possible by access to a great volume of information enabled by modern technology. On the opposite side, there is the **negative** element of facile conversion of the different culture into simple “fashion”, to be adopted superficially and temporarily, without leading to a genuine reinforcement of diversity within a common multicultural environment. Nevertheless, even if they cannot fully establish a multicultural society, ethnic fashions *can* serve to familiarize that which is unfamiliar,.

5. Another danger to be taken into account is the creation of circumstances of isolation due to the collective claim of the right to diversity. Placing claims in a collective and not simply personal fashion is natural, as this is the only way that someone may expect results, when faced by a dominant culture. Nevertheless, this natural practice should be prevented from leading to distinctive “ghettos” which essentially reproduce isolationism.

Ways of encouraging the respect of diversity

1. Regional integration and diversity

i) Under which circumstances could forms of regional integration (eg the European Union) operate as factors favouring diversity within the globalized international system?

2. Cultural diversity / cosmopolitanism

i) Respect for diverse cultures already exists as a principle in international treaties (e.g. Treaty of Amsterdam). How should this principle be integrated and further defined within the national legislation of each state?

ii) Should there be a criterion for the point beyond which diversity becomes

isolationism? The starting point of such a problematic is that *diversity should serve communication* in the framework of a common cohabitation space. We defend diversity because it enriches our knowledge and experience of the world, because it opens up new possibilities, *not* in order to be separated from the “Other”. This criterion will indeed be very general but it should not be totally vague. It should also run through all national legislation. It is clear enough that, for example, racist, fascist or any similar cultural models should be explicitly excluded.

iii) Should educational programs promoting cultural diversity be developed and, if possible, be operated in a multicultural audience of children? It is generally pointless to promote relevant policies if they are addressed to culturally homogeneous audiences.

iv) How should the encouragement of cosmopolitanism associate diversity with personal autonomy? Actions need, therefore, to be disengaged from associations, organizations etc that promote a logic of cultural “supremacy” and, ultimately, of isolationism. On the other hand, they should be connected with NGOs that are especially active in the field of human rights.

v) How should the independent National Committees for Human Rights take the relevant initiatives?

vi) How should affirmative action programmes be formulated to encourage multicultural participation in collective action, while avoiding disincentives and “easing of effort” on the part of participants?

3. *Ethnic / Religious diversity*

i) Legislation needs to be scanned to be purged of vestiges of ethnic and religious isolationism.

ii) Initiatives need to be initiated, particularly in cooperation with NGOs, for discussion and development of common action in sensitive social fields by representatives of all known religions and dogmas?

iii) Religious diversity is sometimes connected with the practices of closed groups that operate with insufficient respect for the autonomy of their members. Could the appropriate reform of the manner in which religion is taught at schools, by insisting upon associating religious freedom with the other fundamental rights and democracy

discourage extreme expressions of “fundamentalist” inspiration?

iv) How could the common characteristics of the various faiths be highlighted in aid the realisation that, independently of the differences there is a common underlying theme, which ultimately points towards tolerance?

4. Migration policies

One of the most visible aspects of globalisation is large-scale international migration. Migration on the scale experienced in many countries recently has important repercussions on the economy, society and demography of *destination (host)* countries. Migration *can* play a positive role by enhancing growth and relieving bottlenecks, yet it *may* prove disruptive in the short term. At the same time, emigration has equivalently significant implications on *source* countries, while it is linked in complex ways with phenomena such as flows of remittances, spread of know-how and direct investment. Migration *can* act as an important social and economic safety valve, while it *may* deplete a country’s human capital.

It is increasingly apparent that the balance of cost and benefit is not outside the scope of control; there *exist* progressive policies that maximise the long-term benefits, minimise the long-term costs and cushion the short to medium term adjustment problems.

Macro- policies

i) How can the management of migration flows help the economic and social development of *source* countries?

ii) To what extent should migration be integrated as an aspect in overall regional development, embracing both host and source countries? Can externalities be internalised?

iii) Can the formalisation of the legal status of immigrant workers have a positive impact on their economic contribution and reduce the influence of illegal processes?

iv) Is there a role for bilateral or multilateral initiatives to influence the flows of migrants and to ensure positive outcomes?

v) Are there policies, which can favour the growth-enhancing effects of immigration and limit any transitional negative impacts on the labour market?

Micro- policies (on the level of the individual)

i) Social security rights accumulated by immigrants are frequently not portable in the case of return. How can the transfer of these rights be handled in order to avoid discrimination and further development?

ii) Labour legislation is sometimes used as an exclusion device, while the avoidance of labour standards is frequently the reason for employers to engage immigrant labour. How can minimum labour standards be enforced for the benefit of all workers?

iii) Housing is a critical area for immigrants, which frequently gives to discrimination and problems. Are there any initiatives that can help insertion?

Legal issues

- i. Should the acquisition of citizenship be encouraged, especially by those living with their families in the host country.
- ii. Should citizenship be acquired automatically by “second generation” immigrants?
- iii. Should charters of rights of immigrants be embodied either in national legislation, or in international law?
- iv. Should there be an effort to ensure participation of immigrants in trade unions, e.g. by the use of quotas?
- v. Should there be a minimum set of civil and political rights for legal immigrants, especially of the suffrage and of being elected in local government.